

р88

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

РУСАКОВ Сергій Сергійович

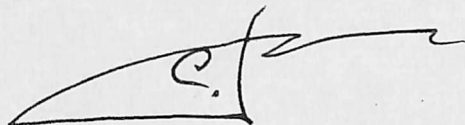
УДК 130.2(043.3)

ФІЛОСОФУВАННЯ ЯК ОЗНАКА ПОПУЛЯРНОЇ КУЛЬТУРИ

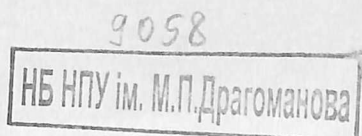
спеціальність 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі культурології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор філософських наук, професор
Меднікова Галина Сергіївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
професор кафедри культурології.

Офіційні опоненти:

доктор філософських наук, доцент
Лютий Тарас Володимирович,
Національний університет
«Киево-Могилянська академія»,
доцент кафедри філософії
та релігієзнавства;

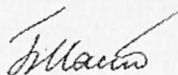
кандидат філософських наук
Ярош Олег Анатолійович,
Інститут філософії НАН України
імені Г.С. Сковороди,
завідувач сектора історії східної філософії
відділу історії зарубіжної філософії.

Захист відбудеться «28» травня 2013 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.13 в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «26» квітня 2013 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б.К. Матюшко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасна культура в контексті соціокультурних трансформацій суспільства, яке перебуває в стані динамічного розвитку, характеризується новими ознаками. Однією з її форм є популярна культура, яка тісно пов'язана з повсякденним життям людини, тому вона стає провідною формою культурного життя. Вона розвивається на загальнолюдських засадах, прагне адаптувати найкращі надбання людства в мистецтві, науці, технологіях, використовуючи новітні комунікативні технології та найоптимальніші прийоми, що істотно впливають на її зміст. Використовуючи міфологемні конструкти, вона прагне розвинути рефлексію людської свідомості, піднімає філософські питання і відповідає світоглядним запитам сьогодення. Можна стверджувати, що популярна культура є результатом ціннісно-світоглядних змін, що відбулись протягом останніх десятиліть і тому вимагає кардинально нового підходу в дослідженні.

Потреба в новому погляді на популярну і масову культуру пов'язана, насамперед, зі зміною наукової парадигми та появою нових художніх практик. Однією з причин цих змін є постійні науково-технічні відкриття та бурхливий розвиток мас-медіа та Інтернету, що створюють єдине інформаційно-культурне поле, в якому відбувається створення нових смислів і ціннісних констант. Сучасні технології є не тільки засобами, якими в інформаційному суспільстві користуються люди, вони детермінують новий простір буття людини. Ці зміни свого часу вплинули на модифікацію культури від масової до популярної, яка сприяє культуротворенню та прояву креативності людини.

Сучасна популярна культура відзначається появою низки нових атрибутів, прикмет та особливостей і розвивається у межах якісно нової парадигми. Комплекс ціннісно-світоглядних змін в інформаційному суспільстві актуалізує теоретичне осмислення нових концептів та феноменів, які виникають у культурній сфері. Тому сьогодні актуалізується нагальна потреба в філософсько-культурологічному аналізі популярної культури, визначенні її сутнісної характеристики.

Популярна культура, яка пронизує повсякденне життя людини, стала об'єктом філософської рефлексії з 70-х рр. XX ст. Концепція дослідження популярної культури у дисертації будується на розведенні понять масової і популярної культури за такими суттєвими критеріями: а) масова культура традиційно пов'язується з мистецтвом, популярна культура – з багатоманіттям культурних практик, які існують на межі повсякденності і мистецтва; б) масова культура завдяки дослідженням Франкфуртської школи асоціюється з виробництвом культурного продукту і „культурний споживач” розглядається як суб'єкт, на якого спрямовані різноманітні ідеологічні та економічні стратегії, популярна культура – зі сферою споживання, а людина розглядається як активний суб'єкт, що при споживанні створює власні значення і смисли, таким чином, займаючись культуротворенням; в) сучасна культура за своїм ціннісним наповненням зовсім інша, ніж була всередині XX ст., тому, на нашу думку, є сенс використовувати саме поняття „популярна культура”.

Масова культура як комерційний тип культури та продукт культурвиробництва створюється з метою економічного або ідеологічного маніпулювання свідомістю людини, у якій переважають домінуючі сенси культури, пов'язані з владою, існує й сьогодні, але об'єктом нашого дослідження буде популярна культура що виникає в останні десятиліття і створює креативний простір для культуротворення. У 70-ті рр. XX ст. з'явилася нова методологія дослідження культури – Cultural Studies. Останні філософсько-культурологічні дослідження особливої уваги звернули на смислотворчі аспекти популярної культури.

Наразі дослідження популярної культури є одними з найпріоритетніших і впливають на сучасну культурно-філософську ситуацію загалом. Це обумовлює необхідність теоретичного осмислення цього соціокультурного феномену на новому критичному рівні з урахуванням попереднього досвіду його вивчення у вітчизняних і світових джерелах.

Сьогодні у вітчизняних і зарубіжних філософських дослідженнях відсутня єдина точка зору не лише щодо суті і передумов виникнення, але й тієї ролі, яку масова і популярна культура відіграють у сучасному суспільстві. У вітчизняній літературі переважає негативне ставлення до неї, що сформувалось ще в 70-80-х рр. XX ст. у працях Г.Ашина, С.Карцевої, О.Кукаркіна, О.Мідлера, В.Шестакова, яке ґрунтується на критичній позиції щодо масової культури представників Франкфуртської школи – Т.Адорно, В.Беньямін, Г.Маркузе.

Водночас сьогодні сформувалися нові теоретико-методологічні засади дослідження популярної культури на базі Центру сучасних культурних досліджень при Бірмінгемському університеті (Р.Вільямс, С.Гол, Р.Гогарт, Е.Томпсон, Дж.Фіске). Важливі теоретичні орієнтири для осмислення зазначеної проблематики дають філософські розвідки як зарубіжних (Т.Беннет, Л.Гроссберг, Л.Грінстафф, М.Кастельс, М.Маклюен, Дж.Сторі, Д.Стрінаті, Е.Шилз, У.Еко), так і українських та російських вчених (Н.Доній, М.Епштейн, А.Костіна, Г.Меднікова, К.Разлогов, М.Рахімова, Н.Соколова, М.Хренов, О.Шапіньська, Т.Чередниченко). Вагомим доробком є праці групи вчених Українського центру культурних досліджень на чолі з О.Гриценком („Нариси української популярної культури”, 1998 р.) та науковців Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України Т.Лютого та О.Яроша („Культура масова і популярна: теорії та практики”, 2007 р.).

Аналіз наукової літератури засвідчив, що у вітчизняній та зарубіжній філософській думці виділяються дві концепції дослідження популярної культури. В основі першої покладені видовищність і розважальність як її суттєві ознаки (Асоціація з проблем популярної культури США, Асоціація американської культури, М.Хренов), в основі другої – медійність (К.Бессет, М.Кастельс, Н.Соколова). Не заперечуючи і не применшуючи важливості цих ознак, вважаємо за можливе констатувати, що також однією з суттєвих ознак сучасної популярної культури стає філософування. З цієї точки зору популярна культура не була проаналізована, а сам феномен філософування як суттєва ознака сучасної культури не досліджувався вітчизняними і зарубіжними дослідниками, що і обумовлює актуальність обраної теми.

На наш погляд, феномен філософування має прояв у сучасній популярній культурі на трьох рівнях: 1) у процесі споживання людиною культурних артефактів, під час чого вона створює нові смислові значення, які пов'язані з цінностями її повсякденного життя; 2) на рівні концепції створення мистецького твору, що задає подальшу рефлексивність (напр., такі твори популярної культури як „Зоряні війни”, „Матриця”, „Аватар”, „Життя Пі”, „Сімпсоні”, „Південний парк”, які ненав'язливо порушують проблеми, що хвилюють людину та провокують її активно осмислювати власне буття); 3) на рівні інтерпретації цих творів академічними філософами (напр., серія праць „Філософія і популярна культура”, яка видається з 2001 р. видавництвом „John Wiley & Sons, Inc.”).

У контексті заявлених змін і тенденцій вкрай важливим напрямом досліджень є аналіз сучасної популярної культури крізь призму філософування. Безпосередньо під філософуванням пропонується розглядати таку ознаку популярної культури, яка сприяє культуротворенню, смислопородженню і переосмисленню важливих цінностей буття.

Актуальність теми дослідження визначається також очевидним протиріччям між соціокультурною практикою, в якій популярна культура займає суттєве місце, та недостатнім ступенем філософського дослідження цього феномену. Складність і суперечливість популярної культури, а також її ознак (видовищність, розважальність, медійність, філософування) дають підстави для виділення її нового місця та ролі в житті людини.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснено в межах науково-дослідної роботи кафедри культурології Інституту філософської освіти і науки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за напрямом „Методологія і зміст викладання соціально-гуманітарних наук”, що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за напрямом „Дослідження проблем гуманітарних наук”, який був затверджений Вченою радою університету (протокол №5 від 29 січня 2009 року). Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол №5 від 9 грудня 2010 року).

Мета дослідження – проаналізувати популярну культуру з точки зору феномену філософування, розкрити її культурно-історичні передумови виникнення та сучасний стан.

Концепція, що виноситься на захист полягає в тому, щоб окреслити феномен філософування як суттєвої ознаки популярної культури і здійснити його теоретичний аналіз на основі постмодерністської філософії та досліджень Cultural Studies. Звертаючи увагу на те, що концепція пропонується вперше, її обґрунтування пов'язане з вирішенням таких завдань:

- узагальнити наукову літературу з дослідження теорії масової та популярної культури;
- дослідити генезу й еволюцію популярної культури, розкрити її зміст, тематику та ознаки;

- обґрунтувати необхідність розгляду філософування як суттєвої ознаки сучасної популярної культури;
- проаналізувати творчий потенціал філософування як форми філософської рефлексії та її вплив на людину;
- дослідити ціннісно-світоглядну основу філософування;
- здійснити аналіз філософування в контексті позитивних та негативних тенденцій у межах функціонування сучасної популярної культури;
- розглянути сучасні культурні практики як простір формування й вираження ознак цього феномену.

Об'єкт дослідження – сучасна популярна культура.

Предмет дослідження – феномен філософування як суттєва ознака популярної культури.

Методологічна база дослідження. Основою дослідження стала методологія Cultural Studies, яка дає змогу здійснити аналіз культурних практик популярної культури як креативного простору культуротворення. Ця методологія сприяє аналізу таких нових жанрів, форм і феноменів популярної культури, які ще не отримали достатнього академічного визнання (кінострічки, римейки, фентезі, мультсеріали, комікси, фанівські практики тощо).

У дисертації використовується структуралістська методологія для розкриття універсальної структури творів популярної культури, їх нарративно-казкового каркасу; семіотика як апарат докладного вивчення процесів міфологічного творення значень у сучасній культурі; деконструкція, що працює з бінарними опозиціями загального поля культури, демонструючи їх нестійкість та сприяє формуванню значення у цілій низці інтерпретацій у популярній культурі.

У дисертації дотримано основні загальнофілософські принципи конкретності і всебічності дослідження, історизму, системності, а також методології аксіологічного та культурологічних підходів, що були інтегровані в міждисциплінарний підхід, який став робочим інструментом дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена вибором наукової проблеми, яка у філософській думці ще не набула системного висвітлення, а також метою та завданнями дослідження.

Вперше:

- обґрунтовано концепцію популярної культури, суттєвою ознакою якої є філософування, що моделює новий ракурс осмислення сучасної культури і дає змогу по-новому з'ясувати її взаємозв'язок із засобами масової комунікації, появою принципово нових видів та жанрів культурної творчості;
- проаналізовано феномен філософування як суттєву ознаку популярної культури, що розширює поле індивідуального креативного мислення людини і сприяє культуротворенню і смислопородженню;
- виявлено філософсько-теоретичні, соціально-технологічні та буттєві фактори, які детермінують феномен філософування в контексті сучасної популярної

культури;

- проаналізовано крізь призму філософування такі нові форми популярної культури як римейк, фентезі, комікс, реаліті-шоу, інфотемейнт, розглянуто їх особливості і взаємозв'язок з креативним смислотворенням;
- показано, що в умовах сучасної медійності розширились і якісно змінились масові форми культуротворення: фан-арт, фанфік, фанзіни, моддинг та ін., які створюють умови для філософської рефлексії;
- розглянуто генезу феномену філософування, який має такі історико-філософські витоки як філософська есеїстика; філософська афористика; посткласична філософія другої половини XIX ст.; слов'янська філософська культура; езотерична науково-популярна література;
- здійснено огляд філософської серії праць „Популярна культура і філософія”, присвячених аналізу творів сучасної популярної культури академічними філософами у ракурсі феномену філософування.

Уточнено:

- особливість вітчизняної філософської традиції, яка вирізняється літературним характером і моральною спрямованістю, на відміну від аналітично-раціонального напрямку європейської філософії.
- специфіку аналізу теорії масової культури у Франкфуртській, американській і британській школах культурологічного аналізу.

Дістало подальшого розвитку:

- визначення популярної культури як феномену, який пов'язаний не лише з мистецтвом, але й пронизує повсякденне життя людини і проявляється в різноманітних культурних практиках;
- положення, що популярна культура володіє потужним креативним потенціалом, який розкривається в процесі споживання культури;
- феномен філософування, який визначено як актуалізацію особистості в просторі повсякденності.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягають у науковому осмисленні феномену філософування з метою філософського обґрунтування закономірностей функціонування популярної культури та її впливу на світовідчуття людини.

Дослідження сприяє концептуально-термінологічному наповненню понятійного апарату філософії та культурології, що має суттєве наукове значення. Введення у науковий обіг поняття „філософування” сприятиме кращому розумінню специфіки культурних процесів XXI ст. та може бути використане при аналізі сучасних культурних явищ та багатоманітних культурних практик.

У перспективі фактичний матеріал і теоретичні узагальнення дисертації можуть слугувати вихідною точкою для подальшого аналізу різноманітних проблем популярної культури. Результати дослідження можуть бути використані для вирішення дискусійних проблем у галузі сучасної філософсько-культурологічної думки щодо феномену популярної культури, а також при розробці навчальних програм з філософії, культурології, теорії масової комунікації, теорії масової культури.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є оригінальним дослідженням. Висновки й положення наукової новизни одержані автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Отримані в ході дослідження результати та висновки були висвітлені дисертантом у доповідях на Міжнародній науково-практичній конференції молодих науковців „Світоглядно-ціннісне самовизначення людини: науково-пізнавальні та життєво-практичні виміри” (Чернівці, 2008); IV студентсько-аспірантській міждисциплінарній конференції „Філософія: нове покоління. Діалог. Комунікація. Дискурс” (Київ, 2009); Міжнародній науковій конференції „Суспільство: історія, сучасність, культура” (Київ, 2011); II Міжнародній науковій культурологічній конференції „Наука про культуру: “Культурологія, культурознавство, культурфілософія vs Cultural Studies, culturology, humanities”” (Київ, 2011); XV Всеукраїнській науково-практичній конференції „Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції” (Київ, 2012); Міжнародній науково-теоретичній конференції „Інституційні засади культуротворення: історія та сучасність” (Київ, 2012); Міжнародній науковій конференції „Культурні трансформації в синхронії та діахронії: теорія і практика” (Київ, 2012); Всеукраїнській науковій конференції „Філософія в умовах соціокультурних викликів” (Черкаси, 2012); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції „Актуальні проблеми гуманітарних наук у дослідженнях молодих науковців” (Київ, 2012); Міжнародній науковій конференції „Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку” (Харків, 2012).

Основні положення роботи доповідалися та обговорювалися на методичних семінарах, конференціях, засіданнях кафедри культурології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження викладено в п'ятнадцяти одноосібних наукових публікаціях, серед них: п'ять – статті, опубліковані у провідних фахових виданнях України з філософських наук, десять – публікації в наукових виданнях та збірниках доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Структура роботи. Структура роботи відповідає поставленій меті та сформульованим завданням і відображає їх послідовне вирішення. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають у себе десять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 217 сторінок, з них 196 сторінок основного тексту. Список використаних джерел становить 21 сторінку і налічує 226 найменувань, у тому числі 25 іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, ступінь розробленості проблеми, окреслено наукову новизну і практичну значущість отриманих результатів.

У першому розділі “Теоретико-методологічні засади дослідження популярної культури” виявлено спектр стратегій філософського дослідження популярної культури, проаналізовано основні аспекти найбільш значущих праць, розроблено концептуальну основу дисертаційного дослідження.

У підрозділі 1.1. “Історіографія формування теорії масової культури у філософській думці ХХ століття” проаналізовано історіографію проблеми, визначено проблемне поле масової культури як предтечі популярної культури.

Проаналізовано стрижневі концепції досліджень масової культури, які пов’язані з Франкфуртською школою, американською школою та британським напрямом, який сформувався на базі Центру сучасних культурних досліджень при Бірмінгемському університеті.

Представники Франкфуртської школи (Т.Адорно, В.Беньямін, Г.Маркузе, М.Горкгаймер) основний акцент робили на виробництві масової культури як індустрії створення штампів і стереотипів з метою спрощення художнього матеріалу та мобілізації „арсеналу відчуттів”.

У межах американської школи популярна культура розглядається як інтегративний феномен, що реалізується у просторі повсякденності та, відповідно, адаптує артефакти елітарної і масової культури у єдину серединну культуру (Р.Браун, Г.Генс, Л.Гроссберг, Дж.Фіске). Формуванню популярної культури Америки сприяло становлення нового соціально-комунікативного середовища і міської культури розваг, інтенсивний пошук естетичних канонів, здатних долати межі національних і етнічних традицій, бажання канонізувати універсальну мову комунікації.

У британському напрямі досліджень масова культура аналізується з іншого підходу і пов’язується з новими культурними практиками та виникненням нових світоглядно-ціннісних аспектів; вчені розглядають її як вихідну точку у виникненні нового типу культури – популярної (Р.Вільямс, Р.Гогарт, С.Гол, Р.Джонсон, Дж.Фіске).

Вітчизняна традиція вивчення масової культури багато в чому обумовлена поглядами радянських авторів, серед яких виділимо О.Кукаркіна і В.Шестакова. Для них поняття „масова культура” завжди стереотипно асоціювалось із специфікою капіталістичного ладу і має утилітарний, антиінтелектуальний характер, тому під масовою культурою зазвичай розуміють недоброякісну продукцію, що розповсюджується з комерційними намірами, або ж і розважальну індустрію загалом.

У вітчизняному дискурсі і досі існує плутанина з поняттями масової і популярної культури, проте наприкінці ХХ ст. у їх вивченні окреслилися деякий світоглядний плюралізм. Такі дослідники як В.Васильєв, О.Захаров, К.Разлогов, Н.Соколова, О.Шапінська відійшли від суто критичної позиції та досліджують масову культуру з позицій культурного тексту, що збагачує уявлення про сучасний культурний простір. Серед сучасних українських дослідників слід виділити А.Данилюк, Ж.Денисюк, Н.Доній, М.Мельник, Н.Мищенко, Н.Ткаченко, О.Оленіна, Ю.Рева, Р.Сапенко, О.Устименко-Косоріч. Особливо варто виокремити працю „Культура масова і популярна: теорії та практики” Т.Лютюго та О.Яроша.

На основі вивчення теорії масової культури було встановлено, що у другій половині ХХ ст. відбулась світоглядно-ціннісна трансформація культури від масової до популярної, що сприяє зняттю у розгляді масової культури виключно критичного акценту.

Підрозділ 1.2. “Ціннісна трансформація масової культури в постмодернізмі” присвячено філософсько-світоглядному та науково-методологічному дослідженню проблеми ціннісної зумовленості сучасної популярної культури, що прийшла на зміну масовій.

Постмодерністська філософія стала умовою формування популярної культури через актуалізацію ідеї конвергенції елітарної та масової типів культур, яка обумовлена змінами, що відбулись у соціальній структурі суспільства в другій половині ХХ ст. Тому стало очевидним, що існуюча культурна реальність набагато складніша і протиставлення „елітарне – масове” надмірно схематизоване.

Постмодернізм відзначається увагою до повсякденності, реабілітацією тілесної чуттєвості, а тому він сприяв ціннісній трансформації культури загалом та масової культури зокрема, зняв нормативність естетичної та моральної оцінки. Масова культура в межах постмодернізму стала продуктивним простором для розуміння смислів і цінностей буття.

Завдяки постмодерністській філософії відбулась ціннісна трансформація масової культури і оформлення популярної культури. На відміну від масової, популярна культура орієнтована на створення такої форми, яка відповідає філософсько-світоглядним запитам людини і здатна не тільки актуалізувати традиційні смисли культури, оновлюючи їх, але й адаптувати для розуміння нову картину світу. У.Еко, розглядаючи наративний каркас оповідання Я.Флемінга, ділить читачів на дві категорії: пасивний читач та активний читач, який прагне відшукувати смисли і задовольняє потребу у відтворенні високих зразків культури, що перекладені сучасною мовою. Таким чином поняття „популярна культура” як нова парадигма культурного розвитку отримує самостійне смислове наповнення.

У підрозділі 1.3. “Методологія дослідження популярної культури в парадигмі Cultural Studies” пропонується аналіз проблеми популярної культури в межах міждисциплінарних досліджень соціально-культурних феноменів Cultural Studies („Культурні дослідження”).

Новизна цієї парадигми полягає в розширенні розуміння феномену культури, яке раніше обмежувалось здебільшого мистецтвом у вигляді найкращих зразків та досягнень людства, представлених у музеях та галереях. Cultural Studies як парадигма дослідження культури вирізняється міждисциплінарністю і розумінням культури не тільки як сукупності шедеврів, але й як різноманітності культурних практик та звичних форм повсякденного буття. Формування Cultural Studies як методології аналізу культури відбувалось на усвідомленні важливості повсякденної культури (людської діяльності, цінностей та практичного досвіду). Дж.Фіске та Л.Гроссберг розробили методологію аналізу популярної культури як таку, що пронизує повсякденне

буття людини з точки зору її споживання і виникнення нових ціннісних смислів.

У межах Cultural Studies масова культура розглядається як простір повсякденного життя, де в процесі її споживання відбувається самореалізація пересічної людини і отримання задоволення, яке може бути розумовим, адже передбачає виробництво власних смислів, на протизвагу чуттєвим та домінуючим у процесі інтерпретації.

Отже, методологія Cultural Studies, яка склалася в дослідженнях популярної культури, дає можливість аналізувати простір культури не як біполярний, а як цілісний, складний, естетико-культурний невідимий континуум. Цей напрям досліджень втілює помітне інтелектуальне явище, тому займає особливе місце в сучасній філософській думці та впливає на дослідницький дискурс.

У другому розділі **“Феномен філософування: основні аспекти, тенденції та проблеми”** на основі теоретико-методологічних особливостей, викладених в першому розділі, розкриваються особливості генези та розвитку суттєвої ознаки популярної культури – філософування. Важливе місце в дослідженні займає вивчення взаємозв'язку популярної культури та філософії на основі сучасної наукової парадигми.

У підрозділі **2.1. “Історико-філософські витоки феномену філософування”** досліджуються найбільш істотні передумови становлення та розвитку філософування в її смисложиттєво-ціннісному контексті.

Важливим історико-філософським джерелом філософування виступає філософська традиція, що склалася всередині ХІХ ст. і пов'язана з ірраціональністю та естетично-художньою формою викладу проблем (А.Шопенгауер, С.К'єркегор, Ф.Ніцше). Якщо раніше світ уявлявся раціонально влаштованою системою, що несе в собі об'єктивну логіку, то всередині ХІХ ст. настав етап переосмислення основних принципів буття, яке поставило під сумнів правомірність будь-якої гармонійної раціоналістичної системи. Головне місце в новій філософській традиції займав тісний зв'язок з буттям індивіда, його відчуттями, настроями, переживаннями, з невтішною і безвихідною трагічністю його існування. Дослідження переорієнтовуються від проблем пізнання до проблем людського існування, тому основна увага концентрувалась на історії та культурі, зокрема довкола проблем смислу і долі людського буття.

Вагомим джерелом філософування є стиль філософської есеїстики, який вирізняється афористичністю та експериментальною формою письма. Замість категорій, понять, абстракцій в есеїстиці домінують образи, метафори, відбувається звернення уваги на деталі. Есеїстика основана на вербально-асоціативному типі мислення, тому в ній використовується інша мова і вона вирізняється вільним викладом матеріалу, що є основоположним для філософування.

Особливу увагу як історико-філософське джерело філософування привертає вітчизняна філософська культура, яка сформувалася здебільшого не

академічними філософськими концепціями як на Заході, а морально-світоглядними ідеями.

Серед причин виникнення феномену філософування в історії науки можна назвати потребу в адаптації спеціалізованих знань на зрозумілу читачеві мову, що пов'язано з інформаційною революцією в другій половині XX ст., більш складне наповнення змісту знань і збільшенням їх обсягу. Функції таких „перекладачів” здійснює науково-популярна література, патворки та різноманітні телевізійні програми.

Перераховані філософські традиції існували протягом тривалого часу, але тільки у сучасній популярній культурі вони згрупувались і знайшли своє втілення в феномені філософування. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про необхідність дослідження ознак і особливостей популярної культури, нової наукової парадигми.

У підрозділі 2.2. **“Популярна культура як новий тип культури: досвід наукової рефлексії”** визначаються стратегії популярної культури в контексті нового світогляду та пропонується аналіз ознак популярної культури.

Популярна культура аналізується з позицій зміни соціокультурної парадигми у 70-х років XX ст., коли суспільство вступило в новий етап розвитку культурної свідомості.

Сучасна популярна культура сприяє осмисленню людини як активного суб'єкта культурних процесів, яка здійснює вибір, відкидає, створює значення, приписує цінності, розвиває культурний простір. У новому типі культури закладені великі можливості, що активізуються людьми, які пристосовують її тексти до власних цілей і життя. Твори популярної культури, які на перший погляд начебто позбавлені серйозної думки, насправді запрошують до активної співпраці. Вони втілюють світоглядні зміни та водночас формують цінності, орієнтири, установки, таким чином створюючи унікальний культурний простір, який через різні форми вираження дає людині змогу отримати відповіді на смисложиттєві запитання.

Спираючись на останні філософсько-культурологічні розвідки популярної культури, виділено такі її суттєві ознаки як: видовищність (входить у загальне семантичне поле, що включає різні напрями сучасної культури), медійність (впровадження високих технологій у повсякденний простір, що призводить до гібридизації фізичної і віртуальної дійсності), розважальність (креативний чинник, який пробуджує творчий потенціал людини через механізми подвоєння реальності, зняття страху перед нею, відмову від стереотипності), філософування (концептуальне наповнення сучасної популярної культури, що пов'язане із становленням нової наукової парадигми і поглядів, які визначають актуалізацію філософських смислів у культурному просторі).

У підрозділі 2.3. **“Особливості філософування в контексті популярної культури”** розкривається наповненість поняття „філософування” з огляду сучасних соціокультурних трансформацій.

Значення філософування зростає у переломні епохи, адже філософія готова проявити свій новаторський характер більше, ніж інші види діяльності.

Естетика повсякденності в сучасній популярній культурі займає важливе місце і є головною екзистенційною цінністю для індивідів, а філософування сприяє культуротворенню і смислотворенню саме в просторі повсякденності. Тому якщо філософування сприяє виробленню адекватних в переломні моменти філософсько-світоглядних орієнтирів, то феномен філософування набуває особливого значення саме сьогодні, коли відбувається екстраполяція культурних кодів, багаторівневих цитат і переосмислення багатьох феноменів.

Популярна культура впливає на когнітивну сферу особистості, активізуючи її мисленнєві процеси. У цьому контексті філософування як сутнісна ознака популярної культури виступає важливим явищем, що виникає на межі двох актуальних проблем сьогодення: проблеми культурної навігації і дефіциту уваги, що провокують людину до активної позиції і розвитку креативності. Завдяки феномену креативності людина здатна на більше, ніж просто творчість, тому виникає феномен філософського римейку (інтелектуальна інтерпретація класичних творів для виявлення різних смислових властивостей оригінальних текстів) та мема (одиниця передачі культурної інформації, яка сприяє критичному сприйняттю). Вони сприяють переосмисленню вже створеного та відзначають перспективний культуротворчий потенціал людини.

У підрозділі 2.4. “Популярна культура як філософсько-соціальний проєкт сучасності” здійснено спробу виявити й узагальнити філософські засади аксіологізації популярної культури та її смислотворчий потенціал.

У ХХ ст. феноменологічна традиція переорієнтувала філософію зі сфери „високої” науки в повсякденне життя, тому вона зайняла чільне місце в різних сферах і формах культури, почала існувати всередині коміксів, кінострічок, мультсеріалів тощо. Виникла ситуація, коли акт філософування практично вже не залежить від академічної філософської підготовки: письменники, поети, художники, психологи осмислюють свою професійну діяльність в межах філософії, наприклад твори таких письменників як П.Коельо, Д.Редфілд, Д.Салас.

Популярна культура шукає нові форми трансляції філософії і спрямована на самоствердження та доказ цінності буття. Значна увага приділяється книжковій серії „Philosophy and Pop Culture Series”, яка демонструє численні тексти сучасної культури, що стають ефективною початковою точкою знайомства з філософією. Написані американськими професорами, праці спрямовують читачів на з’ясування різноманітних форм філософської рефлексії, пошуку філософських концепцій у творах популярної культури.

Обґрунтовується думка про те, що твори популярної культури, розглянуті крізь призму філософування, відображають сутнісні тенденції у світорозумінні людини, нові ціннісні орієнтації, не відволікаючись на усталені схеми, стереотипні моделі, зразки, тому людина є відкритою для нових концепцій і здатна ефективніше переосмислювати набутий досвід.

У підрозділі 2.5. “Філософування як адаптація сучасної наукової парадигми” охарактеризована нова наукова парадигма та на прикладі творів популярної культури показано механізм її адаптації до широкого кола людей.

Класична наука не змогла пояснити нове розуміння таких феноменів як свідомість, інформація, матерія, різні позадосвідні явища. Для того, щоб пересічна людина зрозуміла складні новітні відкриття, сучасна наукова парадигма адаптується феноменом філософування через звичні образи, залучаючи повсякденний досвід, зіштовхує звичні феномени з незвичними, активно використовує новітні технології, і таким чином робить незнайоме знайомим. Філософування дає можливість не тільки осягнути розумом новітні процеси і феномени, але й сприяє їх глибинному залученню у кожен аспект досвіду. Воно поєднує різні аспекти осмислення світу: наукові, релігійні, філософські та ставить перед людиною завдання сформувати інтегративну картину світу.

Філософування приймає езотерику як нову форму мислення, доповнюючи її власними смислотворчими позиціями. Сучасне домінування езотеричної культури пов'язане з ідеєю, що людина здатна вийти з побутового, звичного життя та здатна побачити реальність з критичної точки зору.

Крізь призму філософування кінотрилогія „Матриця” визначається як коментар до засадничих філософських питань, якими задаються люди протягом тривалого часу та адаптацію нової наукової парадигми. Залучаючи повсякденний досвід та методично занурюючи глядача в світ вигаданої історії, у фільмі використовуються основні прийоми філософування, які залишають простір для індивідуальної рефлексії.

Отже, філософування сприяє адаптації наукової парадигми, дає змогу для поєднання знайомого й незнайомого, давно відомого й нового в різних комбінаціях, що сприяє переосмисленню себе та свого місця в цьому світі, воно виступає не тільки пізнавально-теоретичною стороною освоєння світу, а й духовно-практичною.

У **третьому розділі “Філософування у просторі культурних практик сьогодення”** висвітлюється концептуальний горизонт розуміння філософування. У цьому контексті з'ясовується, що філософування є важливим засобом актуалізації потенціалу повсякденності, її взаємодії з культурними практиками та ціннісними орієнтирами людської життєдіяльності.

У **підрозділі 3.1. “Новітні технології як фактор створення смислів у медійному просторі популярної культури”** йдеться про зростання ролі гуманітарно-ціннісної компоненти у науковій парадигмі й філософського переосмислення світоглядного зрушення.

Культура не встигає адаптувати до людини технічні нововведення, і технічна периферія починає розвиватися хаотичним чином. Тому філософування займається усуненням подібної суперечності між людиною і техносферою. У зв'язку з цим в останні десятиліття в популярній культурі виникають різноманітні художні твори, які використовуючи методи новітніх технологій, рефлексують над засадничими питаннями буття людини.

Відзначається, що інтеграція техніки та людського організму вже не є фантастичною оповіддю, що підтверджується досвідом С.Хокінга та М.Хороста. Популярна культура самокритична і, спираючись на основні технічні досягнення, водночас активно рефлексує над ними у своїх творах. Світ

нової техно-художньої форми демонструє нові можливості в їх використанні як інноваційних ресурсів для практичного переосмислення сучасності.

Нового філософського окреслення новітні технології набувають у межах популярної культури, коли виникають різноманітні художні твори, які використовуючи методи новітніх технологій, рефлексують над засадничими питаннями буття людини. Якщо раніше ця проблематика вирішувалася шляхом уявного експерименту письменниками і філософами, то в медійному просторі популярної культури це стає можливим завдяки поступовій зміні горизонту створення і сприйняття художнього твору. В результаті створюються нові моделі світосприйняття, які розширюють межі досвіду людини. Мистецтво, що народилося в нових умовах науки, актуалізує традиційні смислові питання буття.

На основі розгляду творів сучасного мистецтва робиться висновок, що якщо раніше технології змінювали головним чином навколишній світ, то сьогодні вони виявляються спрямованими на саму людину. Техніка нині розуміється не як спосіб боротьби з природою, а як продовження нескінченного розвитку природи, в якому людина здатна усвідомити саме себе.

У підрозділі 3.2. “Фанієвські практики як простір культуротворення” надається інтерпретація віртуального простору популярної культури як форми філософсько-соціальної активності людей.

Розвиток мережі Інтернет сприяв зміні акценту в розгляді медіа-фанатства: якщо раніше воно розглядалося як явище маргінальне, девіантне, то сьогодні воно сприймається як повсякденний, нормальний соціокультурний феномен. Більше того, на відміну від попереднього дискурсу, медіа-фанати стали сприйматися як найбільш репрезентативна група споживачів, які знаходяться в самому центрі мас-медіа і популярної культури, – між звичайними, „рядовими” споживачами, з одного боку, і медіа- або культуріндустрією, з іншого.

Фанатство стає своєрідною стратегією завдяки якій споживач культури взаємодіє з культурним продуктом. Інтерпретуючи, розігруючи наново, але вже по-своєму, події, директивно задані з екрану, зі сторінок журналу, книжки або з сцени, фанат набуває деякого контролю над отриманим повідомленням, персоналізуючи його, роблячи його ближчим і прийнятнішим особисто для себе. У фенфіці подібне перетворення повідомлення виявляється більш-менш сформульованим і вербалізованим, сам формат діалогу є напрочуд ефективним і, відповідно, найбільш задіяним у популярній культурі.

ВИСНОВКИ

1. В теорії масової і популярної культури склалися три основні школи: а) Франкфуртська школа (Т.Адорно, В.Беньямін, М.Горкгаймер, Г.Маркузе), яка була основана на класичному розумінні культури і критикувала масову як культуру, що спеціально створюється для маніпулювання свідомістю людей і основана на шаблонах, міфологемах, стереотипах, що формують конформістський тип особистості; б) американська школа (Р.Браун, Г.Генс,

Л.Гроссберг, Дж.Фіске) – розглядає популярну культуру як інтегративний феномен, що реалізує себе у просторі повсякденності та, відповідно, адаптує артефакти елітарної і масової культури у єдину серединну культуру. Масову культуру вони розглядають як комерційний феномен, як своєрідну гілку на дереві популярної культури. в) британська школа, яка склалась на базі Центру сучасних культурних досліджень при Бірмінгемському університеті (П.Веннел, Р.Вільямс, Р.Гогарт, С.Гол, Р.Джонсон, Е.П.Томпсон), яка популярну культуру розуміє як набір культурних практик, які набувають цінність під час взаємодії з різними соціальними групами;

2. Популярна культура є новим типом культури, що сформувався під впливом ціннісно-світоглядних змін у 70-80-х рр. ХХ ст. Введення і використання поняття популярної культури пов'язане з потребою позначити нову парадигму культурного розвитку і відповідає її новому смислового наповненню. Популярна культура, так само як і масова, пов'язана з культурними продуктами, які створюються для широкої аудиторії, проте вирізняється культуротворчим і креативним характером. Від масової культури популярна перейняла її адаптаційні функції, доступність для людини, але на відміну від комерційної спрямованості першої, не націлена на маніпуляцію свідомістю мас. Популярна культура сприяє циркуляції загальнолюдських смислів і цінностей, використовуючи й сучасні технології, які дозволяють актуалізувати їх з нових ракурсів. Різноманітні підходи в теорії масової культури та визначення її ціннісно-смислового ядра свідчать про те, що нині неможливо аналізувати культурні феномени, спираючись на класичне розуміння культури як квінтесенції інтелектуального та духовного розвитку людства, на чому трималась концепція двох культур, де віддавалася перевага одним культурним феноменам і цінностям та применшувалася важливість вартостей інших.

3. Філософування як суттєва ознака популярної культури дає змогу виділити саме британський напрям досліджень, що працює у межах Cultural Studies, який, по-перше, виявляє динамічний характер популярної культури, яка представлена не тільки творами мистецтва, але є процесом і низкою соціальних практик; по-друге, звертає увагу на практики інтерпретації, рецепції і досвіду аудиторії в процесі споживання; по-третє, включає в сферу досліджень феномени і об'єкти, які ігнорувалися попередньою інтелектуальною традицією: кінострічки, комп'ютерні ігри, комікси, реклама, торговельні центри, туризм, які виступають комунікативним феноменом культурних практик у суспільстві. Представники нової методології аналізують популярну культуру як пронизуючу повсякденне буття людини, а одним з важливих аспектів філософування є рефлексія над повсякденністю, що сприяє переосмисленню індивідуального буття людини і наповненню її екзистенційними смислами.

4. Феномен філософування аналізується на рівні креативності процесу споживання культурних артефактів, коли формуються нові смислові значення, важливі для повсякденного буття людини, а також на рівнях концепції створення мистецького твору, що задає подальшу рефлексивність і інтерпретації цих творів академічними філософами (серія праць „Філософія і

популярна культура”). В останні десятиліття в популярній культурі оформлюється ціла низка художніх творів, які прямо рефлексують над філософськими ідеями і сучасними реаліями („Матриця” – реальний світ є голограмою, „Сімпсонн” – практична філософія „здорового глузду”, „Південний парк” – сучасна політична філософія США та ін). Такі форми і жанри популярної культури як римейк, фентезі, хорор, технотрилер, фенфіки мають принципове значення в усвідомленні нової парадигми буття, яка розвивається в умовах нових форм духовної творчості, що відображають технологічне життя.

5. Феномен філософування стає предметом наукового аналізу завдяки феноменологічній орієнтації філософії у ХХ ст., аналізу інтенційності свідомості, коли такі явища як життя, повсякденність, буденна свідомість, життєвий світ особистості, культурні практики стали розглядатися в процесі культуротворення і сприяли трансформації звичних категоріальних меж філософії, появи нової проблематики. Актуалізація процесу філософування полягає саме в повсякденному досвіді і є засобом його осмислення. Поняття „філософування” фіксує новий рівень вкоріненості екзистенційно-феноменологічної традиції у філософській науці та виводить філософську рефлексію на сучасний рівень. Філософування – це проєкція людських ціннісних установок, які пов’язані з становленням нової наукової парадигми і світоглядних позицій, а в підсумку – нової взаємодії філософії і популярної культури, яка стає філософсько-соціальним проєктом сучасності.

6. Значення феномену філософування в контексті популярної культури полягає у побудові внутрішніх висновків і світоглядних моделей, що фіксують розуміння сучасного світу. Філософування в аспекті популярної культури і нової парадигми має всі можливості для реалізації своєї основної функції – вільного смислотворення, що сприяє розгляду сучасної культури з якісно нового погляду. Філософування як суттєва ознака популярної культури проявляється у різноманітних виявах: у просторі Інтернет, сучасному кінематографі і літературі, в рекламних колажах, у мозаїці заставок на телебаченні, плюралізмі думок і моделей поведінки. Все це стало більшим, ніж повсякденні супутні речі, вони перетворились на феномени, які створюються людиною і які людину формують.

7. У процесі культуротворення ефективним інструментом виступають фанівські практики, які дають змогу людині спробувати себе в ролі творця культурного контенту і відкривають широкі можливості інтелектуальної самореалізації. Фанат як суб’єкт культурного простору критично „прочитусь” улюблені твори популярної культури і сприяє циркуляції нових ідей, адже цей процес передбачає інтерпретацію, пошук підтексту, проєктування особистісних переживань. Цей процес інтерпретації є формою культуротворення і активною відповіддю людини на першопочаткові смислові значення творів популярної культури.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Русаков С.С. Філософська есеїстика як злам лінійного мислення / С.С. Русаков // Нова парадигма. – 2011. – Вип. 99. – С. 136-145.
2. Русаков С.С. Масова та популярна культура: спільне і відмінне / С.С. Русаков // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – К. : ВІР УАН, 2011. – Випуск 49. – С. 326-331.
3. Русаков С.С. Езотерична складова у новітній світоглядній парадигмі / С.С. Русаков // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – К. : Міленіум, 2011. – № 3. – С. 101-105.
4. Русаков С.С. Соціокультурні засади феномена розваг в сучасності / С.С. Русаков // Мультиверсум. Філософський альманах / гол. ред. Лях В.В. – Вип. 2 (110). – К., 2012. – С. 49-58.
5. Русаков С.С. Популярна культура рубежу ХХ-ХХІ ст. : сучасні філософські дослідження / С.С. Русаков // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова: серія №7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : [зб. наукових праць] / ред. рада: В.П. Андрущенко (голова). – К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 28 (41). – С. 96-103.
6. Русаков С.С. Особливості художньо-образного осмислення дійсності: культурологічно-історичний аналіз української філософської думки / С.С. Русаков // Пам'ять століть. – №5 (99). – 2012 р. – С. 75-83.
7. Русаков С.С. Символізація у повсякденності / С.С. Русаков // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції: Зб. матеріалів XI Всеукр. науково-практична конференції, Київ, 14-16 травня 2008 р., у 4-х т. / Редкол.: Тимошенко І.І. (відп. ред.) та ін. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2008. – Т.І. – С. 285-288.
8. Русаков С.С. Символізм в російському мистецтві кінця ХІХ-початку ХХ ст. / С.С. Русаков // Дні науки філософського факультету – 2008: Міжнародна наукова конференція 16-17 квітня 2008 року: Матеріали доповідей та виступів. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2008. – Ч. ІV. – С.101-102.
9. Русаков С.С. Есе як символічний світ людини / С.С. Русаков // Світоглядно-ціннісне самовизначення людини: науково-пізнавальні та життєво-практичні виміри. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців (20-21 листопада 2008р.) – Чернівці: Рута, 2008 – С.246-248.
10. Русаков С.С. Гендерна концепція часу як критичний проєкт традиційного часосприйняття / С.С. Русаков // Дні науки філософського факультету – 2010: Міжнародна наукова конференція (21-22 квітня 2010 року: Матеріали доповідей та виступів. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2010. – Ч. ІІІ. – С.144-145.
11. Русаков С.С. Значення інтуїтивного мислення як способу пізнання у ХХІ столітті / С.С. Русаков // Світоглядно-ціннісні виміри гуманітарного знання та освіти : Матеріали ІІ Міжнародної конференції молодих науковців 28–29 жовтня 2010 року – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т., 2010 – С. 90-92.

12. Русаков С.С. Образно-метафорична мова сучасної культури // Культурні трансформації в синхронії та діяхронії: теорія і практика. Тези доповідей міжнародної наукової конференції. – К. : „Стародавній світ”, 2012. – С. 178-179.

13. Русаков С.С. Ціннісна трансформація культури в другій половині ХХ ст. / С.С. Русаков // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції: Зб. матеріалів XV Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 25-26 квітня; у 3-х т. / редкол. І.І. Тимошенко (відп. ред.) та ін. – К. : Вид-во Європейського університету, 2012. – Т.2 – С. 177-179.

14. Русаков С.С. Соціально-філософські виміри жанрів популярної культури / С.С. Русаков // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнародної наукової конференції (22-23 листопада 2012 р.) / Харк. держ. акад. культури ; від. за вип. Н.М. Кушнарченко. – Х. : ХДАК, 2012. – С. 77-78.

15. Русаков С.С. Філософські аспекти технобіологічного мистецтва / С.С. Русаков // Актуальні проблеми гуманітарних наук у дослідженнях молодих науковців : збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (18 жовтня – 15 листопада 2012 року) / упорядники: Кучеренко Є.В., Русаков С.С. / За заг.ред. акад. Бондаря В.І. та проф. Дробота І.І. – К. : Фенікс, 2013. – С. 93-95.

АНОТАЦІЇ

Русаков С.С. Філософування як ознака популярної культури. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.04. – філософська антропологія, філософія культури – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2013.

Дисертаційна робота є одним з перших інтеграційних досліджень, де здійснюється системний аналіз популярної культури як важливої та найпоширенішої форми сучасної культури і вводиться в науковий академічний обіг аналіз філософування як суттєвої ознаки популярної культури. Філософування, разом з видовищністю, розважальністю та медійністю розглядається як ознака популярної культури, що характеризує не тільки процес споживання культури як креативний, в якому формуються важливі для повсякденного буття людини нові смислові значення, але й задає певну рефлексивність концепції при створенні мистецького твору, а також серйозний пласт філософування на рівні інтерпретації цих творів академічними філософами. Філософування розглядається як проєкція сучасних установок і цінностей, які пов'язані з новою науковою парадигмою, як нова взаємодія філософії та культури.

Новизна дослідження полягає в обґрунтуванні тези про філософізацію популярної культури і її культуротворчий потенціал. Висвітлено тенденції популярної культури, які пов'язані з такими актуальними проблемами сучасної

людини як дефіцит уваги і проблема культурної навігації, що сприяють розвитку креативності людини і активного осмислення власного буття.

Ключові слова: філософування, популярна культура, філософсько-соціальний проект, культурні практики, фанівські практики, культуротворення, смислотворення.

Русаков С.С. Философствование как черта популярной культуры. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.04. – философская антропология, философия культуры – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2013.

Диссертация является одним из первых интеграционных исследований, где осуществляется системный анализ популярной культуры как важной и распространенной формы современной культуры и вводится в научный академический оборот концепция философствования как сущностной характеристики популярной культуры. Философствование, вместе с зрелищностью, развлекательностью и медийностью рассматривается как черта популярной культуры, которая характеризует не только процесс потребления культуры как креативный, во время которого формируются, важные для повседневного бытия человека новые смысловые значения, но и задает определенную рефлексивность концепцией при создании художественного произведения, а также серьезный пласт философствования на уровне интерпретации этих произведений академическими философами.

Философствование рассматривается как проекция современных установок и ценностей, которые связаны с новой научной парадигмой и системой взглядов в искусство, как новое взаимодействие философии и культуры. Пространство популярной культуры рассматривается как более широкое и креативное по сравнению с предыдущими типами культур для реализации моделирования и поиска необходимых ответов на вечные вопросы бытия.

Новизна исследования заключается в обосновании тезиса о философизации популярной культуры и ее культуротворческого потенциала. Проанализированы тенденции популярной культуры, связанные с такими актуальными проблемами современного человека как дефицит внимания и проблема культурной навигации, которые способствуют развитию креативности человека и активного осмысления собственного бытия. Обосновано появление этих проблем, которые связаны со становлением новой структуры эстетического восприятия произведений культуры и искусства: оно превратилось в индивидуальный акт, в атрибут частного повседневной жизни. Появление персональных компьютеров и получения необходимой информации благодаря всемирной Интернет-сети интенсифицировала динамику индивидуализации общества.

Популярная культура анализируется с точки зрения изменения социокультурной парадигмы в 70-х годов XX века, когда общество постмодерна после конвергенции элитарной и массовой типов культур,

вступило в новый этап развития культурного сознания. Характеризуются различные формы популярной культуры – римейк, мем, эзотерическая литература, фэнфики и другие, которые способствуют развитию рефлексивного сознания.

Популярная культура переняла от массовой культуры доступность, но следует отметить, что теперь она не связана с использованием устоявшихся стереотипов и шаблонов. Популярная культура способствует циркуляции общечеловеческих смыслов и ценностей благодаря современным технологиям, которые позволяют просмотреть их с новых, неожиданных на первый взгляд ракурсов. Используя новейшие технологии человек получает неограниченные возможности для ознакомления с достижениями культуры и более комфортные индивидуальные условия, что развивает саморефлексию.

Доказывается, что в популярной культуре классические произведения свободно находят свое место сочетаясь с современными медиа. Также используя известные литературные или исторические сюжеты, аллюзии, ассоциации, крылатые выражения, философствование способствует их новому пониманию. Философствование как черта популярной культуры отражает мироощущение современного человека, поэтому ее исследование способствует пониманию сущности сегодняшней цивилизации, человеческих устремлений и философских основ.

Философствование как черта современной популярной культуры является источником знаний и информации. Именно благодаря ей человек находит современный подход для ответов на различные философские вопросы, ведь современная культура связана с постоянным внутренним обновлением и направлена на активного мыслящего человека. В современной ситуации – философствование тесно связано с изменением картины мира и неизбежной в современных условиях гуманитаризацией всей жизни.

Ключевые слова: философствование, популярная культура, философско-социальный проект, культурные практики, культурообразование, смыслотворчество, фановские практики.

Rusakov S.S. Philosophizing as a feature of popular culture. – Manuscript copyright.

Dissertation for taking the degree of Candidate in Sciences (Philosophy) with specialization 09.00.04. – Philosophical Anthropology, Philosophy of Culture – National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, 2013.

The dissertation represents the first integrative study, where the system analysis of popular culture as an important and widespread form of modern culture is carried out, and the philosophizing analysis as an essential feature of popular culture is put in the scientific academic use. Philosophizing along with staginess, entertainment and media is considered as the feature of popular culture that characterizes not only the process of culture consumption as a creative one, where new important for the daily life of a person meanings are formed, but gives a certain reflexivity by the concept while making a work of art and also a serious philosophical layer at the interpretation level of these works by the academic philosophers.

Philosophizing is analyzed as a projection of modern attitudes and values which are connected with a new scientific paradigm and belief system as a new interaction of philosophy and culture.

The novelty of the study lies in thesis substantiation about the philosophization of popular culture and its cultural and creative potential. Here the trends of popular culture connected with such topical issues of modern men as an attention deficit and a cultural navigation problem which promote the development of person's creativity and active understanding of his/her existence are also elucidated.

Key words: philosophizing, popular culture, philosophical-and-social project, cultural practices, education of culture, culture formation, practices of fans.

НБ НПУ

100127735

Підписано до друку 25.04.2013 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Наклад 100 прим. Зам. № 181

Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002. (044) 234-75-87
Віддруковано в друкарні Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова (044) 239-30-26